

Lublin, 18.06.2024r

Bohdan Rożnowski, dr hab. Prof. KUL

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
dr Henrykowi Jarosiewiczowi

Przedstawienie podstawowych danych o kandydacie

Dr Henryk Jarosiewicz ukończył studia z psychologii na Uniwersytecie Wrocławskim w 1986. Uzyskał tytuł zawodowy magistra w Instytucie Psychologii, Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych na podstawie pracy zatytułowanej „Poród jako problem życiowy”. Doktorat nauk humanistycznych uzyskał na Wydziale Nauk Społecznych KUL w roku 1996 na podstawie dysertacji „Psychologiczne uwarunkowania skuteczności stosowania regulacji poczucie”, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Cz. Cekiery. Można więc stwierdzić, że jego wczesne zainteresowania naukowe koncentrowały się na kwestiach związanych z prokreacją. Dopiero później przeniósł swoją uwagę na kwestie związane z rozwojem zawodowym.

Habilitant w trakcie całej swojej historii zatrudnienia jest związany z Instytutem Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Od dnia 01.10.1986 do 30.09.1998 pracował jako asystent w Zakładzie Psychologii Klinicznej, potem do chwili obecnej w Zakładzie Psychologii Zarządzania na stanowisku adiunkta. Na tym stanowisku pozostaje od 26 lat. W

przedstawionych dokumentach habilitanta nie znalazłem informacji, czy kandydat dotychczas nie starał się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Przedstawienie informacji o obowiązujących przepisach prawa na dzień wszczęcia ocenianego postępowania habilitacyjnego, w tym obowiązujących kryteriach oceny.

Recenzję sporządzono w odpowiedzi na powołanie mnie przez Rady Dyscyplin Naukowych Pedagogika oraz Psychologia Uniwersytetu Wrocławskiego na recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Henrykowi Jarosiewiczowi z dnia 3.IV. 2024 r. Podstawą prawną sporządzenia recenzji jest ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm., USTAWA z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw), dotyczące między innymi dokonywania oceny formalnej wniosków w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Zastosowane kryteria oceny wynikają z zapisów wymagań określonym w art. 219 Ustawy.

Przedstawienie informacji o ocenianych osiągnięciach naukowych

Charakterystyka osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Henryk Jarosiewicz przedstawił monografię zatytułowaną *Psychologia dążeń i skłonności zawodowych*. Książka została opublikowana przez wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego w 2012 r. Książka ma charakter monografii poświęconej dążeniom i skłonnościom zawodowym. Obejmuje 8 rozdziałów (w tym wstęp i zakończenie) obejmujących 460 stron. Nie zawiera sprawozdania z jakichkolwiek badań własnych Autora ale jest propozycją wprowadzenia nowych terminów do psychologii: *skłonność zawodowa* i *dążenie zawodowe*. Jednocześnie Autor prezentuje metodę badania tychże skłonności – test obrazkowy M. Achtnicha. Moim zdaniem, wbrew deklaracji zapisanej na str 17, książka nie jest pracą empiryczną. Ma charakter postulatywny wprowadzenia konstruktów: *dążenia zawodowe* i *skłonności zawodowe*, czemu jednak brakuje jakiegokolwiek weryfikacji empirycznej tych pojęć a co więcej brak odniesienia ich do terminów współczesnej psychologii. Trzeba tu podkreślić, że w żadnej publikacji habilitanta nie znalazłem opisu procedury badania weryfikującego postulowane konstrukty.

Celem monografii wskazanej jako osiągnięcie jest zaprezentowanie koncepcji dążeń i skłonności zawodowych oraz dedykowanej im, w opinii Autora, metody pomiaru w postaci testu obrazkowego M. Achtnicha. Podjęcie analizy pracy naukowej wymaga na wstępie określenia jej bazy teoretycznej. W przypadku tej pracy jest to trudne zadanie. Jeżeli za podstawę przyjmujemy deklaracje Autora to podstawą nie są terminy psychologiczne ale zapożyczone z filozofii K. Twardowskiego (szkoła lwowosko-warszawska). Wprowadzanie nowych terminów do dyscypliny wymaga wskazania ich relacji do innych podobnych terminów już obecnych w psychologii. Tego niestety w książce nie znalazłem. Nawet tam, gdzie można się doszukiwać jakiejś dyskusji z teoriami psychologicznymi są to stare koncepcje (np. J. Nuttin czy T. Tomaszewski). Moim zdaniem Autor ograniczył się do podania własnej propozycji ich rozumienia bez zagnieżdżenia ich w terminologii współczesnej psychologii. Jeżeli nie wprowadza się terminów przez analizę teoretyczną to należy poddać je weryfikacji empirycznej, czego też nie znalazłem w jego pracy.

Jeżeli celem książki miało być wprowadzenie nowych terminów do dyscypliny psychologia, która powszechnie jest uznawana za naukę empiryczną, to konieczne jest też ich empiryczne zweryfikowanie. W pracy tego nie ma. Rozumienie empiryczności podstaw jego pracy wyrażone we wstępie („gdyż wychodzi od oglądu sytuacji i działań” s.17) jest dalekie od przyjmowanego we współczesnej psychologii za wiodące (tzn. zweryfikowane w systematycznych analizach naukowych, realizowanych z użyciem różnych metod, na różnych próbach i w różnych kontekstach merytorycznych). Sposób pracy Autora przypomina metodę psychologii filozoficznej (spekulatywnej). To podejście, choć ma swoją reprezentację w świecie nauki i jest nawet czasopismo naukowe wydawane przez Taylor i Francis, które jest zatytułowane „Philosophical Psychology” to jednak ma małą siłę oddziaływania (IF Phil.Psych.=1,4) i wydaje się być marginalnym nurtem uprawiania obecnie psychologii. Na tej podstawie można by klasyfikować Habilitanta jako przedstawiciela tego specyficznego nurtu uprawiania psychologii i poszukiwać wkładu, który wnosi do niego. Jednak pojawia się tu kolejna wątpliwość dotycząca jakości tego wkładu: czy baza teoretyczna proponowanej koncepcji jest spójna.

Próbując ustalić podstawy teoretyczne zaproponowanego osiągnięcia na bazie analizy źródeł dochodzę do wniosku, że są one niespójne. Niespójność polega na korzystaniu z terminologii pochodzącej z różnych paradygmatów uprawiania psychologii. W spisie głównych źródeł, oprócz filozofów i literatów znaleźć można przedstawicieli psychoanalizy, psychologii

głębi, psychologów humanistycznych i poznawczych. Autor jednym tchem jako źródła inspiracji wskazuje filozofów, Adlera (psychoanaliza), Kozieleckiego (psychologia poznawcza), Obuchowskiego (humanista i antropolog filozoficzny), Biele (psychologia poznawcza). Taki konglomerat rodzi wątpliwość dotyczącą spójności i jednorodności proponowanej koncepcji. Tym bardziej, że wiele interpretacji tez tych autorów jest bardzo odległa od oryginału. Ilustracją niech będzie cytat ze str.14-15: „K. Obuchowski zaś ma doskonale wyczucie [...] dążeń woli, choć ... nie sięga wprost do pojęcia woli”. Jednocześnie twierdzi, że „ Józef Kozielecki i Kazimierz Obuchowski odwołują do mało popularnej dziś psychologii woli.” Po pierwsze Obuchowski nie posługiwał się pojęciem „wola”, co zaznaczył sam Autor w jednym z następnych zdań swojej książki. Po drugie od lat 90-tych ubiegłego wieku psychologia woli jest obecna we współczesnej psychologii (patrz: Baars, B.J. (2003), *How Brain Reveals Mind. Neural Studies Support the Fundamental Role of Consciousness Experience*, „*Journal of Consciousness Studies*” 10, 9-10, s. 100-114 a szczególnie strona 102). Po trzecie przechodzenie od Obuchowskiego do Kozieleckiego w jednym akapicie i komentowanie jednego drugim z punktu widzenia zasad metodologii nauki jest nie do przyjęcia bo za ich konstruktami stoją zupełnie inne paradygmaty dotyczące natury funkcjonowania człowieka, o czym pisał Kozielecki w swojej książce pt. *Koncepcje psychologiczne człowieka*. W metodologii nauk społecznych uznaje się, że paradygmaty pozytywistyczny [tu: psychologia poznawcza] i niepozytywistyczny [tu: psychologia humanistyczna] są niewspółmierne w taki sam sposób jak niewspółmierne wobec siebie pozostają odmienne religie (Guba E., Lincoln Y. (2009), *Kontrowersje wokół paradygmatów, sprzeczności i wyłaniające się zbieżności*. Tłum. Monika Bobako, W: W: N. K. Denzin, Y. S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*. T. 1. Warszawa: PWN)

Monografia jest formą prezentowania przez Habilitanta bardzo szerokiej koncepcji psychologicznej. Nie ogranicza się do zdefiniowania „skłonności” i „dążeń” ale tworzy własny model funkcjonowania człowieka. Niestety w tym ambitnym zadaniu Autor prawie wcale nie korzysta z dorobku współczesnej psychologii. O wiedzy i samowiedzy wypowiada się odwołując tylko do Kulczyckiego, Nuttina i Kozieleckiego. Pomija koncepcje Fodora, Peakocke’a czy Millikan. Innym przykładem pominięcia osiągnięć współczesnej nauki może być rozdział poświęcony aktywności na rynku pracy. Praktycznie prezentuje on tylko jedną koncepcję kariery. Jest to koncepcja D. Supera, która powstała ponad 70 lat temu, gdy sytuacja na rynku pracy była zupełnie inna niż współcześnie. W literaturze jest o wiele więcej modeli karier uwzględniających aktualną sytuację pracownika na niestabilnym rynku pracy (np.

Bańka, Deer, Ibara, Krumboltz, Lent, Savickas, Schein). Co więcej opisując koncepcję D. Supera Autor bazuje praktycznie na jednym źródle – Hornowska i Paluchowski (2001). Ta część pracy zatytułowana „Koncepcja kariery zawodowej” D. Supera (str. 57-61) składa się ze 153 wierszy tekstu z czego 83 linijki to cytaty z Hornowska i Paluchowski 2001 a tylko 70 linijek to tekst własny Autora. To jest bardzo mało. W polskojęzycznej literaturze można znaleźć całkiem dużo opracowań opisujących koncepcję Supera (Bajcar i in., 2006: *Psychologia preferencji i zainteresowań zawodowych*; Bańka: *Psychologiczne doradztwo karier*; Guichard i Huteau: *Psychologia orientacji i poradnictwa zawodowego*) więc dziwi, że Autor z nich nie skorzystał. Co więcej podobny problem występuje też w innych rozdziałach zaprezentowanej książki.

W rozdziale poświęconym emocjom (str. 188-192) Habilitant powołuje się tylko na dwa następujące źródła: J. Nuttin (1968) *Struktura osobowości* Warszawa: PWN; A. Kępiński (1978) *Poznanie chorego*, Warszawa PZWL. Przecież jest mnóstwo publikacji psychologicznych na ten temat, które pozwoliłyby lepiej osadzić je w stanie współczesnej wiedzy i pogłębić zrozumienie zagadnienia.

Braki te silnie rzutują na ocenę przedstawionej książki jako osiągnięcia naukowego. Nie jest osiągnięciem naukowym tekst, który ignoruje aktualny stan wiedzy na dany temat. Nie da się pisać o reprezentacjach poznawczych bez Fodora, Minskiego i Rumelharta, o woli, bez wspomnienia Juliusa Kuhla, Johna Bargh i Bernarda Baars o interakcji podmiotu i środowiska bez napomknięcia o Albercie Bandurze, o klasyfikacjach emocji bez odniesień do Roberta Plutchika, o decyzjach bez Daniela Kahnemana, czy o decyzjach zawodowych bez Itmara Gati itd. Niestety poglądy tych osób nie są referowane w przedstawionej publikacji, co prowadzi do negatywnej oceny.

Z powyższych powodów oceniam, że przedstawiona publikacja nie spełnia wymogów stawianych osiągnięciu naukowemu stanowiącemu podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia bo nie stanowi ono znacznego wkładu w rozwój psychologii jako dyscypliny naukowej.

Analiza danych naukometrycznych, jak sumaryczny współczynnik Impact Factor, liczba cytowań oraz indeks Hirscha, którymi legitymuje się kandydat na dzień wszczęcia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, z podaniem również danych współczynników po uzyskaniu ostatniego awansu naukowego

Dane do analizy wskaźników naukometrycznych pozyskano z bazy GoogleScholar. Uzyskane dane przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1.

Indeksy cytowani prac dr H. Jarosiewicza

	Wszystkie	Od 2019
Cytowania	97	26
h-indeks	5	3
i10-indeks	3	0

Wg GoogleScholar (<https://scholar.google.com/citations?user=5CRkAJ8AAAAJ&hl=pl>, dostęp: 14.05.2024).
Bez odliczenia autocytowań

Dokonałem też dokładnej analizy cytowań publikacji Dr Henryka Jarosiewicza. Uwzględniono tylko te, które według wskazań GoogleScholar mają więcej niż 5 cytowań. Uważna analiza dorobku z uwzględnieniem autocytowań wskazuje, że:

- *Psychologia dążeń i skłonności zawodowych* ma 18 cytowań, z czego 8 to cytowania własne. Jedno cytowanie dotyczy opisu przedmiotu prowadzonego na Uniwersytecie Warszawskim w liście lektur uzupełniających a więc nie jest publikacją naukową. Pozostałe wszystkie cytowania są autorstwa osób związanych ze środowiskiem wrocławskim.
- *Charakter: rozwój i zagrożenia* ma 15 cytowań z czego 10 to cytowania własne.
- *Sytuacja wychowawcza we współczesnej szkole – zagrożenie indywidualizmem i subiektywizmem* ma 10 cytowań i żadne nie jest autocytowaniem.
- *Zastosowanie koncepcji czynności i wytworów* ma 6 cytowań , z czego 5 to autocytowania
- *Charakter jako skutek nieprzechodni postępowania* ma 6 cytowań i wszystkie to autocytowania.

Jak widać z tego zestawienia obejmującego wszystkie publikacje Dr Henryka Jarosiewicza, które według wskazań GoogleScholar mają więcej niż 5 cytowań, jego publikacje nie są wykorzystywane przez innych badaczy. Szczególnie dotyczy to publikacji związanych z tematyką związaną z głównym osiągnięciem. Trudno jest uznać, że kandydat spełnienia kryterium dotyczące wykazania się istotną aktywnością naukową pomimo, że w swoim dorobku ma publikacje zarówno polsko jak i anglojęzyczne. Tych publikacji jest całkiem sporo bo aż 78 jednak nie mają one przełożenia na prace innych badaczy. Uzyskane przez dr H. Jarosiewicza wyniki więc uznają za niskie.

Informacja o liczbie publikacji naukowych, monografi, rozdziałów w monografiach autorstwa lub współautorstwa kandydata po uzyskaniu ostatniego awansu naukowego

Dr H. Jarosiewicz od czasu uzyskania stopnia doktora opublikował cztery monografie, jedną redagowaną przez niego pracę zbiorową oraz 33 rozdziały w pracach zbiorowych. Poza tym jest autorem (lub współautorem) 8 artykułów naukowych (w dokumentacji habilitanta wymieniono 14 artykułów, ale moim zdaniem 6 jest błędnie zakwalifikowana jako artykuły, choć są rozdziałami w pracach zbiorowych). Trzy artykuły są opublikowane w j. angielskim, przy czym opublikowano je w czasopiśmie wydawanym w Polsce *Polish Journal of Applied Psychology*. Drugiego czasopisma- *Career designing: research and counseling* nie znalazłem na liście czasopism naukowych MNiSW ani w Internecie. Najwyżej punktowanym czasopismem, w którym habilitant publikował jest kwartalnik *Ethos* (100 pkt na liście MNiSW), gdzie opublikował we współpracy z J. Stąpór-Świdorską artykuł *Tożsamość a wolność*. Liczbowo zaprezentowany dorobek robi dobre wrażenie, choć mało jest w nim publikacji w języku angielskim. Brakuje zaś zupełnie publikacji w czasopismach o zasięgu światowym.

Informacja o najważniejszych czasopismach, w ramach których kandydat publikował swoje prace naukowe;

Dr Henryk Jankowski nie publikował swoich prac w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. W jego dorobku są publikacje w *Polish Journal of Applied Psychology* (20 pkt na liście MNiSW), *Czasopismo Psychologiczne (obecnie nie klasyfikowane)*, *Ethos* (100 pkt na liście MNiSW). Jego publikacje ukazywały się głównie w podmiotach związanych z Uniwersytetem Wrocławskim lub czasopismach o zasięgu regionalnym.

Informacja, czy kandydat odgrywał wiodącą rolę w ramach powstawania współautorskich prac naukowych

W swoim dorobku Habilitant przedstawił jedną publikację, której był redaktorem naukowym. Publikacja ta zatytułowana *Qualitative Methods in the Professional Diagnosis* została opublikowana w 2013 r przez wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Atut. Składa się z ośmiu rozdziałów przygotowanych przez zaproszonych autorów. Pięciu z nich to osoby powiązane z Uniwersytetem Wrocławskim. Jedna pochodzi z Niemiec a dwie z innych niż Wrocław polskich ośrodków naukowych. Dziwi włączenie dwóch publikacji: M.A. Basińskiej i A. Lipińskiej-Grobelny, do tego zbioru, bo prezentują one zagadnienia związane z ilościowym a nie jakościowym pomiarem. Można jednak uznać, że udało się habilitantowi skutecznie zaprosić do współpracy grupę badaczy przekraczającą granice jednego środowiska.

Informacja o innych osiągnięciach, w tym dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę kandydata do stopnia doktora habilitowanego

Dr H. Jarosiewicz wziął udział w 34 Konferencjach, z czego 12 ma w tytule zaznaczony międzynarodowy charakter. Niestety ani jedna nie miała miejsca poza Polską. Był też organizatorem czterech Konferencji Naukowych. Był autorem i realizatorem projektu finansowanego z POKL „Dobry wybór na starcie”. Jest także twórcą karcianej gry edukacyjnej, co wydaje się ciekawą aplikacją wiedzy psychologicznej do praktyki doradczej. Habilitant może się poszczycić realizacją projektu, którego celem było przygotowanie Internetowego narzędzia do diagnozy skłonności zawodowych: doradca zawodu.pl. Można uznać, że w obszarze osiągnięć popularyzatorskich jego wkład jest znaczący. Jako główne osiągnięcie Habilitanta w obszarze aplikacji należy wskazać adaptację narzędzia diagnozy nazwanego Obrazkowym Testem Zawodów.

Jest członkiem trzech organizacji zrzeszającej psychologów organizacji, i doradców zawodowych. Są to kluczowe organizacje zrzeszające psychologów zajmujących się tematyką doradztwa zawodowego i aktywności zawodowej w Polsce. Nie brał udziału w stażach naukowych i wyjazdach w ramach programów europejskich. Co jest znaczącym brakiem w przygotowywanej ocenie.

Konkluzja

W konkluzji uznaję, że przedstawione osiągnięcie nie spełnia wymagań stawianych w procesie ubiegania się o stopień doktora habilitowanego opisanych w *USTAWIE z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*. Dorobek pomimo swojej objętości, z uwagi na niski wskaźnik cytowań również uważam za niewystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Za to pozytywnie oceniam jego aktywność popularyzatorską i aplikacyjną.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized initial 'P' followed by several loops and a long horizontal stroke.